

Handläggare
Mia Eriksson
Telefon: 08-50823855**Till**
Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd
2023-11-30

Slutbetänkandet - Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen (SOU 2023:52)

Yttrande till kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

1. Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning

Regeringens särskilda utredare har haft i uppdrag att göra en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. I slutbetänkandet föreslår utredningen flertalet åtgärder som behöver vidtas för att ge ökad kunskap, bättre beslutsunderlag, förbättrade verktyg och metoder för att stärka och skydda välfärdssystemen mot brottslighet och felaktiga utbetalningar. Sammantaget ställer sig förvaltningen positiv till slutbetänkandets förslag.

Bakgrund

Regeringen beslutade i juni 2021 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Syftet med översynen har varit att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv hantering som kan minska antalet felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i de ekonomiska förmåner och stöd som hanteras av myndigheterna. Utredningen överlämnade den 15 juni 2022 delbetänkandet *Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott- Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott* (SOU 2022:37), som behandlade processen från att den beslutande aktören får en misstanke om att en utbetalning kan vara felaktig, till dess att

ett brott utreds och lagförs. Slutbetänkandet *Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen* (SOU 2023:52) från september 2023 är huvudsakligen inriktat på hur felaktiga utbetalningar och brott mot välfärdssystemen kan förebyggas och bekämpas genom sex förslag för att stärka berörda myndigheters möjligheter att arbeta brottsförebyggande.

Under 2021 betalade staten ut totalt 728 miljarder kronor i olika förmåner och stöd som avser en enskild person. Ungefär 2 procent av dessa utbetalningar, cirka 14,6 miljarder kronor, bedömer Ekonomistyrningsverket (ESV) är felaktiga utifrån de studier av felaktiga utbetalningar som beslutande myndigheter genomfört. Den faktiska omfattningen av felaktiga utbetalningar är troligtvis ännu större. De sökande orsakade 90 procent av det totalt uppskattade beloppet som betalades ut felaktigt. För merparten av felet som orsakats av sökande, 56 procent eller cirka 7,4 miljarder kronor, fanns misstanke om att brott låg bakom de felaktiga utbetalningarna. Enligt beslutande myndigheter är upplevelsen att kriminella nätverk och organiserad brottslighet i allt högre grad använder företag som brottsverktyg för att begå brott riktade mot välfärdssystemen. Stora belopp betalas också ut felaktigt för till exempel assistans eller nystartsjobb där något arbete inte har utförts. Det finns indikationer på att brottsuppläggen förändras och att otillåten påverkan, infiltration av myndigheter, dataintrång och manipulation av data och identiteter kommer att bli vanligare, vilket riskerar att vara systemhotande. Det är därför motiverat att skyndsamt vidta åtgärder riktade mot all typ av välfärdsbrottslighet för att bättre skydda välfärdssystemen.

Ärendet

Slutbetänkandet innefattar olika författningsförslag för att stärka berörda myndigheters möjligheter att arbeta förebyggande mot bidragsbrott. Förslagen handlar om att förebygga, upptäcka, utreda och lagföra brott.

1. Beslutande myndigheter får ett reglerat ansvar att förebygga välfärdsbrott

Utredningen föreslår att Försäkringskassan, CSN, Pensionsmyndigheten, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen får ett ansvar att förebygga brott mot välfärdssystemen. Det förebyggande arbetet föreslås bestå av att kartlägga brottsligheten, dess orsaker och konsekvenser, vilket sammanställs i en lägesbild och en åtgärdsplan. Utredaren föreslår också att Brottsförebyggande rådet (Brå) och Ekobrottsmyndigheten får i uppdrag att stötta myndigheterna i arbetet.

2. Enkla och robusta regelverk ska säkerställas

Utredaren föreslår att en särskild funktion, Rådet mot välfärdsbrott, bör inrättas som ett särskilt beslutsorgan inom Ekonomistyrningsverket (ESV). Funktionen ska granska regelförslag så att dessa ger ett bättre skydd mot brott och olika brottsliga upplägg, samt ge praktiskt stöd och ta fram vägledande principer för regelgivning på området. Det föreslås även att regeringen tillsätter utredningar som på ett samlat sätt ser över befintliga regelverk med syfte att alla beslutande aktörer får likartade förutsättningar och möjligheter att förebygga brott och felaktiga utbetalningar.

3. Ökade möjligheter att inhämta uppgifter

Utredningen föreslår att vissa beslutande aktörer ska få större möjligheter att inhämta uppgifter från andra aktörer än den enskilde som ett led i att förhindra att brott kan begås. Förslaget innebär att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten kommer att kunna inhämta personuppgifter om en annan fysisk person än den försäkrade och även uppgifter om juridiska personer. Utredningen föreslår även utökade möjligheter för dessa myndigheter att inhämta uppgifter från banker när det finns misstanke om felaktigheter, samt att kommunerna, utöver de uppgifter som idag kan inhämtas, ska kunna inhämta arbetsgivardeklarationer från Skatteverket.

4. Ett gemensamt register över beslutade sanktionsavgifter införs

Utredaren föreslår att ett gemensamt register över beslutade sanktionsavgifter inrättas, sanktionsavgiftsregistret, vilket Utbetalningsmyndigheten föreslås få ansvar för att administrera. De som beslutar om sanktionsavgifter ska underrätta Utbetalningsmyndigheten om besluten så att uppgifter kan tas in i sanktionsavgiftsregistret. Kommunerna föreslås få ett nytt uppdrag bestående av att handlägga ärenden om sanktionsavgifter, vilket kommer att vara en helt ny ärendetyp. I delbetänkandet har utredaren uppskattat att kommunerna i Sverige kan komma att hantera ungefär 25 000 beslut i 3 000 ärenden om förslaget till administrativt sanktionssystem genomförs. Då det är viktigt att de olika kommunerna hanterar frågor om sanktionsavgifter på liknande sätt föreslår utredaren att IVO utövar tillsyn av handläggningen av sanktionsavgifter som rör ekonomiskt bistånd och ersättning enligt LSS.

5. Ansvar för att utreda bidragsbrott flyttas över till Ekobrottsmyndigheten

I delbetänkandet framkom att Polismyndigheten hade stora utmaningar med att hantera misstänkta bidragsbrott. Det fanns framför allt stora utmaningar i att utreda och bekämpa de mer avancerade brotten där företag ofta används i syfte att utnyttja välfärdssystemen. Utredaren har i delbetänkandet föreslagit att ansvaret för att utreda bidragsbrott bör flyttas till Ekobrottsmyndigheten som har störst kunskap om, och erfarenhet av, brott som begås genom företag och redan utreder andra brott mot välfärden.

6. Ett system med bidragsspärr införs

Utredaren föreslår att ett system med bidragsspärr införs på välfärdssystemens område som i stort sett omfattar samma typer av förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen. Systemet ska regleras i en ny lag, lagen om bidragsspärr på välfärdssystemens område. Bidragsspärren ska enbart gälla i de fall en enskild gjort sig skyldig till bidragsbrott, det vill säga då den enskilde med uppsåt lämnat felaktiga uppgifter eller underlåtit att lämna uppgifter om ändrade förhållanden. Den som av allmän domstol döms eller av åklagare meddelas ett strafföreläggande för bidragsbrott av så kallad normalgraden eller grovt bidragsbrott ska meddelas en bidragsspärr. En spärrtid på mellan sex månader och tre år, eller minst ett år vid grovt bidragsbrott, ska bestämmas utifrån förhållandena kring brottet. Utredaren föreslår dock att bidragsspärren ej ska påverka möjligheten att beviljas ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för individ- och familjeomsorg i samråd med avdelningen för funktionsnedsättning. Ärendet informeras om i samverkansgrupp 7 november 2023.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Arbetet mot välfärdsbrott är en viktig och prioriterad fråga för förvaltningen. Förvaltningen utvecklar och stärker arbetssätten för att upptäcka välfärdsbrott, bland annat genom arbetet med handläggning av felaktiga utbetalningar (FUT) och genom uppföljning av externt upphandlade avtal inom LSS, beroendevård och familjevård. Slutbetänkandet lyfter flertalet viktiga förslag för att minska risken för att brott begås mot vårt välfärdssystem. Nedan följer förvaltningens synpunkter på de förslag som slutbetänkandet presenterat med relevans för förvaltningens ansvarsområde.

Beslutande aktörer får tydligare ansvar att förebygga välfärdsbrott

Förvaltningen ser förslaget om att berörda myndigheter får ett ansvar att förebygga brott mot välfärdssystemen som positivt utifrån att kännedomen om den egna verksamhetens utmaningar kopplat till bidragsbrott ökar möjligheten att skapa verk samma åtgärder. Förvaltningen ser det också som positivt att Brottsförebyggande rådet (Brå) och Ekobrottsmyndigheten föreslås få i uppdrag att stötta myndigheterna i detta arbete då deras kompetens ökar möjligheten att analyser och åtgärder blir av god kvalitet. Förvaltningen ställer sig dock frågande till att Skatteverket inte ingår bland de myndigheter som fått uppdraget, då exempelvis folkbokföring är direkt kopplat till möjligheten att ansöka om olika bidrag och ersättningar, och folkbokföringsbrott därmed kan kopplas till välfärdsbrottslighet.

Ökade möjligheter att inhämta uppgifter

Förvaltningen instämmer i utredarens ställningstagande att det allmänna intresset att rätt ersättning går till rätt person och företag bör väga tyngre än den eventuella ökade risken för att den enskildes integritet kränks, exempelvis när personuppgifter inhämtas gällande personer som inte själva ansökt om förmån. I synnerhet då personuppgiftsbehandlingen kommer att omfattas av skyddsåtgärder. Förvaltningen ser positivt på den utökade möjligheten för kommuner att begära in uppgift om arbetsgivardeklarationer från Skatteverket då det ökar möjligheten att göra korrekta behovsbedömningar av rätten till exempelvis ekonomiskt bistånd.

Ett gemensamt register över beslutade sanktionsavgifter införs

Förvaltningen instämmer i utredarens förslag om vikten av att ett gemensamt register över beslutade sanktionsavgifter införs, samt att tillsynen av handläggningen utövas av IVO. Förvaltningen ser det som problematiskt att insynen i exempelvis assistansärenden är begränsad i nuläget, och ser det därför som positivt att kommunernas möjlighet att granska beviljade medel och insatser ökar med utredarens förslag.

Ett system med bidragsspärr införs

Förvaltningen ser positivt på att en bidragsspärr införs på välfärdssystemens område när en enskild gjort sig skyldig till bidragsbrott, samt att spärren ej föreslås omfatta rätten att erhålla ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen då det är en del av samhällets yttersta ekonomiska skyddsnet och försäkrar den enskildes möjlighet att upprätthålla en skälig levnadsnivå. Förvaltningen vill dock understryka att den vanligaste orsaken till felaktiga utbetalningar inom förvaltningen beror på svårigheter att

förstå, eller ha kapacitet att korrekt genomföra ansökningsförfarandet. Detta kan i sin tur bero på att den sökande tillhör en sårbar/utsatt grupp eller att den sökande har bristande kunskaper i det svenska språket. Förvaltningen ser därför en risk att redan sårbara grupper får svårare att komma in i välfärdssystemen. Förvaltningen ser också en risk med att systemet med bidragsspärr medför att fler kommer att vara beroende av ekonomiskt bistånd för sin försörjning vilket i sin tur kan medföra kännbart ökade kostnader för kommunerna, i synnerhet med spärrtider på upp till tre år vilket medför en längre utbetalningstid av ekonomiskt bistånd.

Lee Orberson
stadsdelsdirektör
Hägersten-Älvsjö
stadsdelsförvaltning

Yvonne Kokkola
avdelningschef
Hägersten-Älvsjö
stadsdelsförvaltning

Bilagor
Remissunderlag

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Lee Orberson, stadsdelsdirektör	2023-11-08
Yvonne Kokkola, avdelningschef	2023-11-07